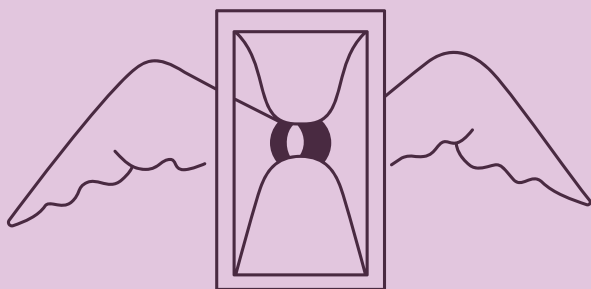

Ultimum Refugium

Pochovávanie na území Bratislavy
od dávnej minulosti po dnešok

zborník
abstraktov

PROGRAM

2. december 2020

Faustova sieň
Múzea Mesta Bratislavy

8:30 – 9:00 Registrácia účastníkov
9:00 – 9:15 Slávnostné otvorenie sympózia

1. okruh **Nálezy hrobov z archeologických výskumov**

9:15 – 9:30 Nálezy ľudských kostier v keltsko-rímskych stavbách z neskorého laténu na Bratislavskom hrade – severnej terase
*Margaréta Musilová – Branislav Resutík
– Alena Šeřčáková – Andrej Žitňan*

9:30 – 9:45 Skupina včasnostredovekých hrobov z Nedbalovej ulice č. 12 v Bratislave
Jozef Kováč

9:45 – 10:00 Včasnostredoveké pohrebisko z Ivanky pri Dunaji, poloha Farkasek
*Michaela Dörnhöferová
– Jakub Tamaškovič – Milan Horňák*

10:00 – 10:15 Diskusia

10:15 – 10:30 Prestávka na kávu

10:30 – 10:45 ...kto nepochová mŕtveho pri kostole, nech sa postí o chlebe a vode dvanásť dní...
(Príspevok k počiatkom pochovávaní pri kostoloch na území dnešnej Bratislavy)
Petra Šimončíčová Koošová

10:45 – 11:00 Lokalizácia jednej z cintorínových kaplniek na cintoríne pri Kostole Najsvätejšieho Spasiteľa a sv. Martina – správa o náleze
Branislav Lesák – Jozef Kováč

11:00 – 11:15 Objav hromadného hrobu na parcele č. 417/4, ulica Na vršku, v kontexte archeologickej stratigrafie náleziska
Branislav Lesák – Branislav Resutík

- 11:15 – 11:30 Dva horizonty pochovávaní na cintoríne pri Kostole sv. Mikuláša v bratislavskom Podhradí
Branislav Resutík
- 11:30 – 11:45 Diskusia
- 11:45 – 13.00 Obedová prestávka
- 13:00 – 13:15 Archeologický výskum krypty rádu klarisiek v Bratislave
Branislav Lesák

2. okruh Premeny spôsobu pochovávaní v priebehu storočí (pohrebne areály, drobná sepulkrálna architektúra)

- 13:15 – 13:30 Historické bratislavské cintoríny z pohľadu historičky – pamiatkarky
Viera Obuchová
- 13:30 – 13:45 Cintoríny na území Bratislavy v prvej polovici 20. storočia
Ján Valo
- 13:45 – 14:00 Diskusia
- 14:00 – 14:15 Prestávka na kávu
- 14:15 – 14:30 Sepulkrálie v gotickej Bratislave z pohľadu epigrafie a topografie
Juraj Šedivý
- 14:30 – 14:45 Náhrobok ako špecifický druh umeleckého diela – reminiscencie umeleckých slohov na náhrobkoch bratislavských cintorínov
Jana Hamšíková
- 14:45 – 15:00 Symboly na bratislavských náhrobkoch: stručný prehľad reliéfnych vyobrazení
Silva Nováčiková
- 15:00 – 15:15 Diskusia
- 15:15 – 15:30 Záver sympózia
- 15:00 – 17:00 Exkurzia
– bližšie informácie o mieste stretnutia, priebehu a počte účastníkov exkurzie spresníme v deň konania sa sympózia

1. OKRUH

NÁLEZY HROBOV
Z ARCHEOLOGICKÝCH
VÝSKUMOV

NÁLEZY ĽUDSKÝCH KOSTIER V KELTSKO- -RÍMSKYCH STAVBÁCH Z NESKORÉHO LATÉNU NA BRATISLAVSKOM HRADE – SEVERNEJ TERASE

PhDr. Margaréta Musilová

Mgr. Branislav Resutík

RNDr. Alena Šefčáková, PhD.

Mgr. Andrej Žitňan, PhD.

Vo výskumnej sezóne 2013/2014 boli na Bratislavskom hrade objavené kostrové pozostatky niekoľkých jedincov v nepietnych polohách. Kostry ležali v deštrukcii keltsko-rímskych stavieb, čo svedčí o katastrofickom horizonte z konca 1. storočia pred n. l. a prelomu letopočtov. Príspevok prináša okrem nálezových okolností antropologické vyhodnotenie jedincov.

margareta.musilova07@gmail.com

– *Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave*

resutik@gmail.com

– *Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave*

alena.sefcakova@snm.sk

– *Prírodovedné múzeum – SNM*

– *AA AVALA, s.r.o.,*

9:15–9:30

SKUPINA VČASNOSTREDOVEKÝCH HROBOV Z NEDBALOVEJ ULICE Č. 12 V BRATISLAVE

Mgr. Jozef Kováč

V rokoch 2007 a 2008 realizovali pracovníci MÚOP záchranný archeologický výskum na lokalite Nedbalova ulica č. 12, parc. č. 91, v katastrálnom území Bratislava-Staré Mesto. Počas archeologického výskumu vykonávaného v súbehu so stavebnou činnosťou, bolo v priestore parcely popri iných nálezoch nájdených aj sedem včasnostredovekých hrobov datovaných do 2. polovice 9. – začiatku 10. storočia. V príspevku je nález vyhodnotený z pohľadu archeologického, geologického a antropologického bádania.

VČASNOSTREDOVEKÉ POHREBISKO Z IVANKY PRI DUNAJI, POLOHA FARKASEK

RNDr. Michaela Dörnhöferová, PhD.

Mgr. Jakub Tamaškovič

Doc. Dr. Milan Horňák

V rámci projektu výstavby nultého obchvatu Bratislavy D4 – Jarovce – Rača bolo preskúmaných viacero archeologických lokalít, medzi nimi i včasnostredoveké pohrebisko z polykulturnej lokality Ivanka pri Dunaji, poloha Farkasek. Pomerne ucelené priestorové zoskupenie 119 hrobov bolo predbežne datované do rámca polovice 9. až priebehu druhej polovice 9. stor. n. l. Väčšina hrobov predstavuje inými objektmi či zásahmi nepoškodené, tzn. uzavreté nálezové celky (okrem hrobov 111 a 112, ktoré sa nachádzajú v superpozícií so starším (?) sídliskovým objektom). Uloženie tiel sa nevymyká z rámca zvyklostí pohrebného rítu horizontu tzv. veľkomoravských pohrebísk. Dominovala vystretá poloha na chrbte s hornými končatinami pozdĺž tela a dolnými rovno vystretými. Zachovali sa pozostatky iba 106 jedincov vo veľmi zlom stave (prevažne fragmenty kostier), z nich 38 detí a 68 dospelých (z toho 24 žien a 33 mužov). Najzaujímavejším patologickým nálezom bol benígny nádor, tzv. osteóm na čele dospelej ženy.

michaela.dornhoferova@uniba.sk

*– Katedra antropológie, Prírodovedecká fakulta,
Univerzita Komenského v Bratislave*

jakub.tamaskovic@ukf.sk

*– Katedra archeológie, Filozofická fakulta,
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre*

*– Department of Archaeology,
University of Ljubljana*

9:45 – 10:00

**...KTO NEPOCHOVÁ MŔTVEHO PRI KOSTOLE,
NECH SA POSTÍ O CHLEBE A VODE DVANÁŠŤ DNÍ...
(PRÍSPEVOK K POČIATKOM POCHOVÁVANIA PRI
KOSTOLOCH NA ÚZEMÍ DNEŠNEJ BRATISLAVY)**

Mgr. Petra Šimončíčová Koošová, PhD.

V rokoch 2015 až 2018 prebehol sondážny archeologický výskum v areáli Kostola sv. Mikuláša v Podunajských Biskupiciach, ktorého cieľom bolo zachytiť najstaršie stavebné fázy tejto sakrálnej stavby. Okrem identifikácie murív a horizontálnej stratigrafie podláh sa nám podarilo odкрыť aj niekoľko hrobov patriacich do areálu stredovekého cintorína. Najstarší zachytený horizont hrobov predchádzal výstavbe presbytéria v súčasnom rozsahu a datujeme ho do 11. storočia. V tomto období sa na území dnešnej Bratislavy formovalo osídlenie pozostávajúce z menších osád, v ktorých sakrálne centrum tvorili prvé rotundy. Pri nich boli archeologickým výskumom identifikované aj hroby, ktoré sú dokladom prechodu pochovávaní od pohrebísk k cintorínom.

Príspevok sa zameria na analýzu prameňov, hlavne archeologických v kontexte súčasných právnych predpisov (zákoníky 11. storočia), ktorá priblíži a zmapuje počiatky cintorínov v sledovanom geografickom priestore.

LOKALIZÁCIA JEDNEJ Z CINTORÍNOVÝCH KAPLNIÉK NA CINTORÍNE PRI KOSTOLE NAJSVÄTEJŠIEHO SPASITEĽA A SV. MARTINA – SPRÁVA O NÁLEZE

PhDr. Branislav Lesák

Mgr. Jozef Kováč

Priestor dnešného Rudnayovho námestia sa podstatne líši od obrazu tohto priestoru mesta v stredoveku. Časť slúžila ako cintorín – Cintorín sv. Martina, ktorý bol jediný vo vnútornom meste. V jeho areáli stálo viacero kaplniek, ktoré boli pri regulácii mesta zbúrané. Výskum z roku 2008 lokalizoval polohu jednej z nich.

branislav.lesak@gmail.com

– Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave

kovac.muop@gmail.com

– Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave

10:45 – 11:00

OBJAV HROMADNÉHO HROBU NA PARCELE Č. 417/4, ULICA NA VRŠKU, V KONTEXTE ARCHEOLOGICKEJ STRATIGRAFIE NÁLEZISKA

PhDr. Branislav Lesák

Mgr. Branislav Resutík

Archeologický výskum parcely č. 417/4, ulica Na vršku, priniesol základné poznatky o vývoji sídliskového priestoru severného intravilánu stredovekého mesta. Nález hromadného hrobu upriamil pozornosť na sled udalostí spôsobených protitureckými opatreniami v rokoch 1529–1530.

branislav.lesak@gmail.com

– *Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave*

resutik@gmail.com

– *Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave*

11:00–11:15

DVA HORIZONTY POCHOVÁVANIA NA CINTORÍNE PRI KOSTOLE SV. MIKULÁŠA V BRATISLAVSKOM PODHRADÍ

Mgr. Branislav Resutík

Archeologický výskum v blízkosti kostola odkryl dva výrazné horizonty pochovávania, zo stredoveku a zo včasného novoveku. Hroby oboch časových úsekov vykazovali pomerne výrazné odlišnosti v pohrebnom ríte, ale na druhej strane v rámci jedného časového horizontu pôsobili jednotne až uniformne. Vrstvy pochovávania boli výrazne oddelené deštrukciou pôvodného Kostola sv. Mikuláša zbúraného na prelome rokov 1529/30 v súvislosti s nebezpečenstvom osmanského obliehania mesta.

ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM KRYPTY RÁDU KLARISIEK V BRATISLAVE

PhDr. Branislav Lesák

Súčasťou prestavby kláštornej budovy klarisiek v rokoch 1633 – 1640 sa stala aj stavba sakristie po južnej strane kostola. Výskumom dnes už zaniknutého objektu, sme identifikovali suterénne priestory stavby s funkciou krypty.

2. OKRUH

PREMENY SPÔSOBU
POCHOVÁVANIA V PRIEBEHU STOROČÍ
(POHREBNÉ AREÁLY, DROBNÁ
SEPULKRÁLNA ARCHITEKTÚRA)

HISTORICKÉ BRATISLAVSKÉ CINTORÍNY Z POHĽADU HISTORIČKY – PAMIAŤKARKY

PhDr. Viera Obuchová, CSc.

Na základe písomných prameňov, mnohých archívnych plánov, fotografií, rytín budem prezentovať mnohé pohrebné areály nachádzajúce sa na území dnešnej Bratislavy od 14. storočia až do súčasnosti. Viaceré poznatky a prílohy neboli v súčasnej literatúre k danej problematike publikované.

CINTORÍNY NA ÚZEMÍ BRATISLAVY V PRVEJ POLOVICI 20. STOROČIA

Mgr. Ján Valo, PhD.

Príspevok sa venuje problematike cintorínov na území dnešnej Bratislavy v prvej polovici 20. storočia z hľadiska historickej topografie a historickej geografie. Na základe štúdia najmä archívnych prameňov sa pokúša mapovať nielen samotnú topografiu cintorínov, ale aj ich zmeny a vývoj v sledovanom období. Venuje sa aj otázkam ich správy a využívaniu na pochovávanie zosnulých.

jan.valo@uniba.sk

*– Katedra archívnictva a pomocných
vied historických, Filozofická fakulta,
Univerzita Komenského v Bratislave*

13:30 – 13:45

SEPULKRÁLIE V GOTICKEJ BRATISLAVE Z POHĽADU EPIGRAFIE A TOPOGRAFIE

Doc. PhDr. Juraj Šedivý, MAS, PhD.

Z hľadiska topografie možno rozlíšiť pochovávanie na príkostolných cintorínoch a priamo v sakrálnych budovách. Pramene ilustrujú, že interiéry slúžili do 13. storočia prelátom, v 14. storočí pribudli sepulkrálie laických elít a od 15. storočia kostoly zapíňali sepulkrálie nobilitovaných meštianskych rodín. Písomné pramene umožňujú lokalizovať konkrétne miesta pochovávania v meste.

Z hľadiska epigrafie možno stredoveké sepulkrálie periodizovať na: 1) jednoduché balvany; 2) iliterátne so symbolmi zosnulého; 3) textové (od 3. tretiny 13. storočia). Najstaršie náhrobné pamiatky s textom môžu byť bez sprievodných zobrazení (napr. Abrahám, 13. storočie.), s krížom (Peter, cca. 1300) alebo s postavou zosnulého (Peter, 1360). V neskorom stredoveku pribudli klasické sepulkrálie s erbmi nobilitovaných mešťanov. V písomných prameňoch (najmä testamenty) sú doložené interregionálne vzťahy (kameň vyťaženy v Gerecse, objednaný v Bratislave, transportovaný do Viedne, tam opracovaný a expedovaný do Bratislavy).

NÁHROBOK AKO ŠPECIFICKÝ DRUH UMELECKÉHO DIELA – REMINISCENCIE UMELECKÝCH SLOHOV NA NÁHROBKOCH BRATISLAVSKÝCH CINTORÍNOV

PhDr. Jana Hamšíková

Cieľom príspevku bude priblížiť typovú rozmanitosť náhrobkov, pokúsiť sa o ich základnú klasifikáciu, čo sa týka ich výtvarného spracovania. Budeme sa zaujímať o typické, populárne tvary náhrobkov, ako aj o tie jedinečné, nevšedné, unikátne. Náš záujem bude sústredený na historický cintorín pri Kozej bráne, priestor dostanú aj náhrobky zo „živých“ cintorínov: Slávičie údolie a Martinský cintorín.

SYMBOLY NA BRATISLAVSKÝCH NÁHROBKOCH: STRUČNÝ PREHĽAD RELIÉFNYCH VYOBRAZENÍ

Mgr. Silvia Nováčiková

Funerálna symbolika patrí už od nepamäti k unikátnym spôsobom identifikácie, ako aj pochopenia náležitostí s daným pohrebom spojenými. Jednotlivé symboly sú dômyselne zakódovaným systémom, ktorý bez nutnosti verbálneho znázornenia umožňoval zaradenie nebožtíka podľa jeho sociálneho, pracovného či remeselného postavenia. Na prvý pohľad možno nenápadné kombinácie florálnych motívov, fauny či úžitkových predmetov možno nájsť na množstve hrobov prakticky na všetkých historických cintorínoch Bratislavy. V tomto príspevku sa bližšie pozrieme na tieto symboly, ich vývoj, výtvarné znázornenie a najmä význam. Na viacerých konkrétnych, reálnych príkladoch ukážem, ako možno tieto symboly nájsť, ako ich identifikovať a čo nám môžu o danom mieste posledného odpočinku prezradiť.

ADRESÁR

AA AVALA, s.r.o.,

Trnavská cesta 61, 821 06 Bratislava

Department of Archaeology, University of Ljubljana,

Zavetiška 5, 1000 Ljubljana, Slovenija

Katedra antropológie, Prírodovedecká fakulta,

Univerzita Komenského v Bratislave,

Ilkovičová 6, Mlynská dolina, 84215 Bratislava

Katedra archeológie, Filozofická fakulta,

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre,

Hodžova 1, 94974 Nitra

Katedra archívnictva a pomocných vied historických,

Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave,

Gondova 2, 811 02 Bratislava

Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave,

Uršulínska 9, 811 01 Bratislava

Prírodovedné múzeum – SNM,

Vajanského nábr. 2, 810 06 Bratislava

MESTSKÝ ÚSTAV OCHRANY PAMIATOK V BRATISLAVE (MÚOP)

Mestská správa pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody (MSPSaOP) vznikla v roku 1968 ako pamiatková organizácia v správe hlavného mesta SR Bratislavy. V roku 1992 sa transformovala na súčasný Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave (MÚOP).

Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave

Adresa Uršulínska 9, 841 10 Bratislava

Tel. č. +421 – 2 – 544 338 51

Email info@muop.eu

Web www.muop.bratislava.sk

FB www.facebook.com/muopba

Projekt podporil

Bratislavský
samosprávny
kraj

Partneri

**MÚZEUM
MESTA
BRATISLAVY**
MUSEUM
CITY
BRATISLAVA

